

Élet az óvóhelyeken

Tudtátok, hogy Budapest felszíne alatt hatalmas földalatti terek és alagutak találhatók? A II. világháború előtt hatalmas bunkerhálózatot (óvóhelyeket) építettek ki, amelynek jelentős része ma is létezik. Sok ember menekült meg a háború alatt, mert ezeken az óvóhelyeken kerestek menedéket.

Az építést 1938-ban rendelte el az állam, hogy a civil lakosságnak a várható légi támadások idejére védelmet biztosítsanak. A belvárosban leginkább a házak alatti pincéket használták erre a célra, de a budai Vár alatti alagutakban, folyosókban is sokan bujkáltak. Rengetegen tengették életüket a pincék mélyén 1944-ben és 1945 elején, az ostrom alatt, amely a II. világháború egyik leghosszabban elhúzódó és legvéresebb küzdelme volt. A 102 napig tartó harcban a polgári áldozatok számát 38 000-re becsülték.

A várost 1944. december 24-25-én zárták körül a szovjet csapatok. December 24-én még kevesen mentek le az óvóhelyre, sokan megpróbáltak karácsonyfát szerezni, és szűkös készletükből karácsonyi vacsorát tenni az asztalra. December 25-én még elindultak a villamosok Hűvösvölgybe, ám délután bombatalálatot kaptak, és a tömegközlekedés leállt. Néhány napon belül a városi víz-, gáz-, és villanyszolgáltatás is fokozatosan megszűnt.

Az egyre hevesebb ostrom elől az emberek az óvóhelyekre húzódtak és vártak. Ezek a helyek huzamosabb tartózkodásra alkalmatlanok

voltak. Az emberi testek kipárolgása lecsapódott a falakon, a mennyezetről folyamatosan csöpögött a víz. A zsúfoltság miatt a mosás, főzés és vízfordás veszekedések forrása lett. A legtöbb háznak nem volt saját kútja, az ivóvizet messziről kellett hordani. A vízfordók életüket kockáztatták, mert a katonák mindenre lőttek, ami mozgott. Ahol megoldható volt, az óvóhelyek közepére kályhát állítottak, hogy néha meleg ételhez jussanak. Az emberek sokat vitatkoztak, hogy a főzésnél ki, mikor kerülhet sorra. Akiknek nem volt tartalékuk, haragudtak azokra, akiknek volt mit enniük. Mivel a vízellátás megszűnt, nem tudtak mosakodni és a vécét használni. A felgyülemlett szemetet sem tudták elszállítani. Mindent elárasztott a bűz, az emberek tetvesek lettek.

Az óvóhelyeken lakók ugyanakkor tudták, hogy csak úgy élhetik túl a megpróbáltatásokat, ha segítenek egymásnak. Voltak olyan lakóközösségek, ahol megszervezték a tennivalókat, közösen főztek, amíg volt miből, és az ételből mindenkinek adtak, ezért ott békésebb volt a hangulat.

Az éhezés közepette sok embert a lovak mentettek meg. A magyar és német katonai alakulatok ekkor még tartottak lovakat, de mikor nem tudták megoldani az ellátásukat, szabadon engedték az állatokat. A kóborló lovak templomok, üzlethelyiségek faberendezéseit rágcsálták. Így fogyasztották el többek között a Mátyás templom padjait. Az éhező katonák végül levágták a szerencsétlen állatokat. Volt, hogy a civil lakosság talált elpusztult lovakra.

Bujkáló zsidók és katonaszökevények is az óvóhelyeken kerestek menedéket. A nyilasok azonban rendszeresen igazoltattak, és akinek nem voltak rendben a papírjai, azt elhurcolták és megölték. Ebben a kegyetlen világban akadt néhány elszánt ember, aki mentette az

üldözötteket. Raoul Wallenberg a semleges Svédország követségének munkatársaként azt kapta feladatul, hogy támogassa Magyarországon a zsidómentő tevékenységet. Legalább ötven épületet vett bérbe, és elérte, hogy azokat a svéd állam védelme alá helyezték. Ezek voltak a *védett házak*. Védelmi igazolványokat állított ki, ezek birtokosait nem lehetett elhurcolni. Gyakran egyedül szállt szembe a felfegyverzett katonákkal, és svéd menlevelére hivatkozva sikerült sok embert kimentenie a koncentrációs táborokba induló vonatokról. Wallenberget 1945 márciusában tisztázatlan körülmények között a Szovjetunióba hurcolták, és ma sem tudjuk pontosan, hogyan halt meg.

Sztehló (ejtsd: sztéló) Gábor evangélikus lelkész volt. Egyháza azzal bízta meg, hogy a Jó Pásztor Misszió keresztül mentőakciókat szervezzen, elsősorban gyerekek részére. Legalább kétezer zsidó gyereket mentett meg, 32 gyermekotthon alapított a Nemzetközi és Svájci Vöröskereszt támogatásával. Összeszedte az utcán kóborló árvákat és a gyermekotthonokban biztonságba helyezte őket. Létrehozta Gaudiopolist, a gyerekek köztársaságát.

Karig Sára műfordító volt. 1944-től a Svéd Vöröskereszt gyermekosztályán dolgozott, sok gyerek neki köszönhette, hogy életben maradt. Katonaszökevényeket is bújtatott úgy, hogy a saját nevén lakást bérelt számukra. A háború után felszólalt a kommunista párt választási csalása ellen, ezért munkatáborba hurcolták Szibériába. Politikai fogolyként ott élt 1953-ig, és csak akkor térhetett haza Magyarországra. Embermentő tevékenységéért a Világ Igaza kitüntetést kapta.

PÁNTI IRÉN